

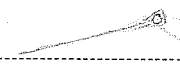
ACC. N:R M. 13822: 1-5.

Landskap: *Småland* Upptecknare: *Oscar Karlsson, Alghult*
Härad: *Uppvidinge, S. Möre* Berättare: " " "
Socken: *Alghult, Madesjö* Berättarens yrke: *Fönsterglasblås. mästare*
Uppteckningsår: *1956* Född år *1879* i *Madesjö*

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Slaktteknik. s. 1-5.

LUF 104.

J min barndom, för 65-70 år sedan, bedörades icke de djur som slaktades
 från betades ofta med s. k. "lygnträ". Detta redskap bestod av
 en trästå, ungefär som ett yrdösk, i vars ena ände varats ett hål så
 stort att ett rep lätt gled i nämnda hål . Repet skulle
 bilda en ygla, vilken trädde om svinet's bryne, varefter man med
 omkring två så hårt, att svinet omöjligt kunde öppna sin
 mun. Därvid var den som skulle "böja" grisen och lägga upp honom
 på slaktbänken, fästad från belt av grisen. De första gris-slakten
 jag såg i slutet av 1890-talet gick till på följande beskrivna sätt:
 Slakten skulle börja tidigt på morgonen, icke senare än kl. 4 1/2 ö.
 Då begav sig bonden och slaktaren ut till "svinastian", d. v. s. den "kätt"
 = inhägnad, varuti grisen befann sig. Oftast var "stian" stödd "ut göds-
 burt" ifrån den där grisen dit insläpptes allt in till slaktstegen, varför
 såväl slaktare som medhjälparen måste vara klädda i klöstar som räckte
 med slakten över träna. Det var långt ifrån lätt att få "lygnträet"
 på grisen och då detta till slut lyckats skulle en del av de träder
 eller slantar, varav kätten var upphägnad bortplockas för att
 få ut grisen. Utanhamnen på marken gällde det att föra

grisen in i köket vore de svara flesta som slaktades för 30-40 år sedan och alltförut före denna tid. Inbanna i köket skulle svinet placeras på "slakt-tavlan" (ett bord med 4 grova stölar iborrade, ett i varje hörn av slakt-tavlan) Var det ett stort svinbrestur så var det ingen lätt sak att lyfta upp grisen och samtidigt värja sig för bett av det rasande och vettstrända djuret. (Om nu en gris har något vett, vore det renare.) När grisen var placerad på "slakt-tavlan", då skulle hjälpkaren placera sig så att han kom att stå med ryggen vänd mot grisens buk och hålla med en hand om grisens bakfot den nämligen som låg närmast slakt-tavlan, detta därför att grisen icke med denna sin fot skulle få något "fång" om någon ojämnhet på slakt-tavlan, och på så sätt möjligen göra sig fri. Slaktaren skulle nu, med den stora kniven "raka" grisens hals på och omkring det ställe där kniven skulle stickas in, detta för att blodet skulle bli så vitt som möjligt för fjärrningen. Måstade det var det en kvinna som skulle "loga emot sverffen" = blodet, men denna kvinna fick icke vara "havande" med barn, ty då kunde hända att (vårskillet om)

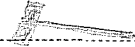
kon blev rädd, barnet fick "lyfe". Lyfe betydde en eller flere defäkter. Bedövning av djuren förekom nästan aldrig före innesvarande 19-de århundradets början. Då den vassa kniven gled in i quisen sprutade blodet ofta långt bort, och lillvada på klakturen och den kom "fog emot" blodet. Någo annat rätt att sticka ett djur, än med s.k. halsstick, såg jag aldrig.

Blodet tillvaratogs alltid, dock med undantag för det allra sista, då blodet begynte "leuras" d.v.s. bli tvätt, klubbigt o. d.

Blodet tillvaratogs att. Jag såg aldrig maktbrugen användas på andra djur än kalvar av fäkreatur, och detta, tror jag, för att få så rent "löpe" som möjligt. Halsens mage kallades löpe och detta skulle lockas i magpåsen för att användas vid "Gyltagitten" för att få finfin jäsnings på ost. Från nöllarkap och svin tillvaratogs alltid blodet men däremot aldrig från hästar. Jag såg inget slags djur stickas på annat ställe än i halsen. Den första tiden jag minnes klubbades = bedövades aldrig något djur jag såg stickas, och då bedövningen blev anbefalld, klubbades det allmänt över att kisset icke blev så fint och fritt från blodrester, som före

denne tid. Hur djuret hölls förut här beskrivet. Tattum hade slaktaren,
vad jag minner, mera än en medhjälpare, värbild vid slakt av mindre
djur: svin, får och kalvar. Varför bedövning motvilligt antogs av
allmogem var troligen dess för att slakt "stockades" i djurets ädrar
och köttet icke blev så "vilt o. fint" som före denna metods påläggande
för skumheten. Hur djuret hölls, s. o. bands, se föreg.

Slaktkniven var en bland allmogem vanlig s. k. "stobbekniv"
 med handtag av björkträ och själva bladet för det mesta
tillverkad av lysmeden, av stål och jern, eller s. k. "stälad slaktkniv".
Annan slaktmetod än eran beskrivna har jag ej sett i dessa orter.

Min barn- och ungdom på 1880-90 tiden bedövsdes icke dju-
ren i den trakt jag kommer till och det var, som förut framkållts,
med en viss motvilja den nya, humanare metoden för slakt
antogs av allmogem. Verktyget vid klubbningen var oftast en hem-
magjord klubba av trä med fämlige långt skaft.

Vanligt bands en säck eller dylik framför djurets ögon, detta för
att djuret icke skulle se då slaget träskades mot det.

Vanligt var det endast slaktaren och en medhjälpare, oftast djurets

ägare. Hur ykesbladet tillgick vet jag inte något om. Ej heller
blodavtappning på annat sätt än förut omskrivits.

I min tidiga barndom på 1880-talet, bedömdes inga djur före att kniven
studs i djuret hålls. Senare började en och annan använda ett
långt djuret i pannan med en vanlig yxa med c:a 90 cm långt
skaft. Jag såg ingen riktigt s. k. "slagmark" för än bra långt
in på 1900-talet. Det var de s. k. "lyslaktarna" som först började
använda ledningsmetaderna, vilka icke till sin första början
icke var andlyckta av allmoget, detta emedan de menade att
blodet icke blev så väl avtagas från kitlet som vid stickning utan be-
dövning. Då blodet sväng^{de} mera lätt att helt rinna bort. Fåg före
djurets fängslande förskam aldrig i omskrivna order. Verktöget före
slagmarkens tid var antingen en för andamålet tillverkad trä-
klubba med meterlångt skaft eller, och mindradet, en vanlig vedhugg-
nings yxa med långt (c:a 90 cm) skaft. varvid yxhammaren träffade
djurets panna.